

На основі проведеного аналізу та узагальнення наукових досліджень щодо виявлення складових громадянської вихованості студентів вищої школи виокремлено наступні її компоненти: інтелектуальний, емоційно-ціннісний, практично-дієвий.

Суспільство задає цілі навчання і виховання. Вищі заклади освіти повинні стати школою саморозвитку, самодисципліни, свідомої відповідальності, співробітництва та творчості викладачів та студентів. Виховання на основі засвоєння певних цінностей є головним напрямком у формуванні особистості, її духовного світу та духовної культури. Найголовніше завдання вищої школи – пошук оптимальної побудови процесу виховання у вузі в цілому та громадянського зокрема.

До соціально-педагогічних передумов формування громадянської вихованості студентів вищої школи віднесено: «громадянське суспільство» - концептуальне знакове позначення сучасної епохи; особистість як соціальна цінність – центр системи освіти; зміни у способі громадянського мислення – головний чинник прогресивних сил ХХІ століття.

Оцінюючи стан теоретичного висвітлення та розробки проблеми, слід зазначити, що нині бракує досліджень, які надавали б системне уявлення з питань громадянського виховання саме у вузі.

В подальшому бачиться доцільним детальний розгляд компонентів громадянської вихованості студентів вищої школи.

1. Кондратюк О. Принцип соціальної згоди в сучасних суспільствах // Наукові записки, том 12, Політологія.- К.: КПВД «Педагогіка», 1999.- С.40-47.
2. Лойко Л.І. Національно-культурна корпоративність у громадянському суспільстві // Наукові записки, том 31, Політичні науки. - К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004.- С.27-32.
3. Терещенко Ю. Сучасна освіта: гальма та колізії процесу демократизації України // Демократичний розвиток України. Матеріали конференції. Збірник наукових праць. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2006. – С.297-301.

КОМУНІКАТИВНА ЗАДАЧА СПІЛКУВАННЯ

Марченко Н., студентка, Басанець В.Г, викладач МАУП

Для розуміння сутності технології педагогічного спілкування необхідно звернутися до поняття "комунікативна задача", оскільки

процес професійно-педагогічного спілкування може бути представлений як система комунікативних задач. Комунікативна задача, будучи похідною від педагогічної задачі і будучи її тлом, має ті ж етапи вирішення, що й остання: аналіз ситуації, перебір варіантів і вибір з них оптимального, комунікативна взаємодія й аналіз її результатів.

Так, наприклад, при виникненні задачі пояснення нового матеріалу педагог аналізує педагогічну ситуацію, перебирає можливі варіанти пояснення, обирає оптимальні методи і потім здійснює педагогічну дію. На всіх етапах вирішення педагогічної задачі педагог використовує адекватну їм технологію спілкування, за допомогою якої організовується педагогічна взаємодія.

Таким чином, комунікативна задача є така ж педагогічна задача, але переведена на мову комунікації. У той же час комунікативна задача, відбиваючи задачу педагогічну, носить допоміжний, інструментальний стосовно неї характер. Тому, організовуючи конкретний педагогічний вплив, необхідно представляти способи його комунікативної реалізації.

А. М. Леонт'єв визначає комунікативну задачу як результат орієнтування в проблемній ситуації, метою якої є вплив на партнерів по спілкуванню. Вона може бути наслідком усвідомленого або неусвідомленого наміру, тобто комунікативної мети, що є внутрішньою інтенцією, регулятором вербального поведіння.

Досвід роботи переконує, що багато педагогів не усвідомлюють комунікативну задачу як компонент педагогічного процесу, хоча в реальній діяльності вирішують її неусвідомлено.

Прийнято розрізняти загальні комунікативні задачі майбутньої діяльності, що, як правило, плануються заздалегідь, і поточні комунікативні задачі, що виникають у ході педагогічної взаємодії. Загальна комунікативна задача зводиться до оповідання (повідомлення) і спонукання. Оповідання представлене наступними різновидами: власне оповідання, повідомлення, найменування, оголошення, перерахування, репліка, відповідь, рапорт та ін. Спонукання має такі види, як наказ, команда, вимога, попередження, погроза, заборона, виклик, застереження, пропозиція, заклик, порада, завдання, запрошення, прохання, умовляння, благання.

Таким чином, у процесі вирішення комунікативних задач педагог реалізує дві основні цілі: передати учням повідомлення або впливати на них, тобто спонукати до дії.

Комунікативна задача переплітаючись із загальним контекстом навчальної задачі, згідно з Д. Б. Ельконіним, є основною одиницею

навчальної діяльності. При цьому основна відмінність навчальної задачі від всяких інших полягає в тім, що її мета і результат залежать від зміни самого діючого суб'єкта, від оволодіння ним визначеними способами дії, а не від зміни предметів, з якими діє суб'єкт.

Ось чому комунікативні задачі можуть бути розглянуті як засіб вирішення навчальної задачі в контексті навчальної діяльності. У процесі спілкування з учнями на уроці учитель вирішує різні за характером комунікативні задачі, реалізуючи різні педагогічні функції. Виділено чотири функціональні ряди комунікативних дій учителя: стимулюючі, реагуючі (оцінні і що коригують), контролюючі, організуючі.

Для вчителя, що керує навчальною діяльністю учня, важливо не тільки чітко усвідомлювати і диференціювати типи комунікативних дій, що спрямовують навчальну діяльність учня, але і вміти визначати, за допомогою яких із них можуть бути вирішені педагогічні комунікативні задачі.

Технологія педагогічного спілкування буде розкрита неповно, якщо не охарактеризувати етапи вирішення комунікативної задачі. Вони можуть бути представлені в такий спосіб: орієнтування в умовах спілкування; залучення уваги; "зондування душі об'єкта"; здійснення вербального спілкування; організація зворотного змістовного й емоційного зв'язку.

На етапі орієнтування в умовах спілкування відбувається складний процес "припасування" загального стилю спілкування до конкретних умов спілкування (уроку, заходу і т.п.). Подібна адаптація, як встановлено, спирається на наступні компоненти: усвідомлення педагогом власного стилю спілкування з учнями; уявне відновлення попередніх особливостей спілкування в даному колективі - комунікативна пам'ять; уточнення стилю спілкування в нових комунікативних умовах діяльності, виходячи із ситуації в класі і поточних педагогічних задачах. Тут відбувається і конкретизація об'єкта спілкування, у якості якого може виступати клас, група дітей або окремих вихованців.

Етап залучення до себе уваги може бути реалізований різними прийомами. Виділяють такі варіанти, як мовний - вербальне спілкування з учнями; пауза з активною внутрішньою вимогою уваги до себе; рухово-знаковий - розвішування таблиць, наочного приладдя, запис на дошці і т.п.; змішаний варіант, що включає в себе елементи трьох попередніх. Найчастіше використовується змішаний тип залучення уваги.

Продуктивне професійно-педагогічне спілкування вимагає ретельного "зондування душі об'єкта" (термін К. С. Станіславського). На цьому етапі педагог уточнює сформоване на попередніх стадіях уявлення про умови спілкування і можливі комунікативні задачі, намагається виявити рівень готовності аудиторії до негайного початку продуктивного спілкування.

Основний етап вирішення комунікативної задачі – здійснення вербального спілкування. Успішність такого спілкування передбачає наявність у педагога гарної вербальної пам'яті; умінь правильно підбирати мовні засоби, що забезпечують яскраву, виразну мову, для передачі даної інформації, орієнтованої на співрозмовника; високого рівня антиципації (передбачення).

До засобів, що підвищують ефективність комунікативної взаємодії, відносять: здатність до пристосувань "зверху і знизу" (добудування і прибудови), мускульну мобільність, ініціативність у спілкуванні, здатність керувати спілкуванням, володіння жестами, мімікою і пантомімікою, підвищення (посилення) і зниження голосу або педагогічно доцільне інтонування. Треба пам'ятати, що для вихованців часто має значення не сама по собі інформація, а той зміст, що вкладає в неї педагог і його відношення до фактів, що повідомляються. Ось чому педагог завжди повинен мати на увазі можливість прочитання підтексту і свідомо використовувати цю особливість передачі інформації.

Заключний етап вирішення комунікативної задачі – організація змістовного й емоційного зворотного зв'язку. Змістовний зворотний зв'язок надає інформацію про рівень засвоєння учнями навчального матеріалу. Вона здійснюється за допомогою фронтального й оперативного індивідуального опитування, періодичної постановки питань на з'ясування розуміння й аналізу виконаних завдань. Емоційний зворотний зв'язок устанавлюється педагогом через відчуття настрою класу на даному уроці або заході, вловити який можна тільки по поведженню учнів, виразу їхніх облич і очей, по окремих репліках і емоційних реакціях. Змістовний зворотний зв'язок у поєднанні з емоційним дає педагогові інформацію про рівень сприйняття матеріалу і про пізнавально-моральну атмосферу проведеного заняття.

1. Аникєєва Н.П. Психологічний клімат у колективі. - М., 1989.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Видавничий центр «Академія», 2001. - 576 с.
3. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: Теорія та

- історія: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1995. - 237 с.
4. Ільїн Е.Н. Мистецтво спілкування. - М., 1988.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. - К.: Видавничий центр "Академія", 2000. - 554 с. (Альма-матер).
6. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібник. - К.: Вища шк., 2002. - 215 с; іл.
7. Ягупов В.П. Педагогіка. - К.: Либідь, 2003. - 560 с.

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Кулішова В., студентка, Гребеник Т.В., директор ПТКІ СумДУ

Громадянськість особистості студента формується під впливом об'єктивних (рівень демократизації, суспільні відносини, морально-психологічна атмосфера в суспільстві тощо) та суб'єктивних (рівень розвитку самосвідомості особистості, її інтереси, потреби, можливості, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності та поведінки тощо) факторів. Беручи до уваги, що «формування різнобічно розвиненої особистості значною мірою залежить від зовнішніх умов (родини, «вулиці», загального соціального клімату країні тощо)» [166, с.118], не менш суттєвим є «вплив системи освіти на цей процес» [166, с.119].

Згідно класифікації А.Мудрика, фактори впливу на особистість розподіляються на три групи: макрофактори, мезофактори, мікрофактори [60]. Вивчаючи рівень управління процесом громадянського виховання студентів вищої школи доцільно виявити динаміку впливу факторів різних груп на особистість вихованців у вищому навчальному закладі. Було проведено анкетування, в основу якого покладено результати дослідження та класифікацію факторів А.Мудрика [60].

Респондентам було запропоновано перелік об'єктів впливу на особистість. Причому досліджувані не знали, до яких груп факторів вони належать:

- макрофактори: державний устрій, психологічна атмосфера у суспільстві, стан громадянського суспільства, історія країни, міжнародний авторитет держави;

- мезофактори: традиція та культура нації, специфіка виробництва; природно-кліматичні умови, устрій та побут, національні особливості;